

EXPRESSIONISME

De bezette stad? De besmette stad? Voer alle 9 stappen in dit document uit. Veel succes!

STAP 1. Lees de theorie: **EXPRESSIONISME: rond en na WOI**

OPM: Er zijn veel kunststromingen die we onder de overkoepelende naam 'avant-garde' of 'modernisme' zetten, zoals kubisme, dadaïsme, expressionisme, surrealisme...

Kenmerken expressionisme in de schilderkunst:

- gevoel is belangrijker dan verstand;
- felle en harde kleuren;
- vervormen van de werkelijkheid.

Kenmerken expressionisme in de poëzie:

- geen traditionele **vorm**; geen rijm, geen vast metrum, geen vaste strofepbouw...; wel 'vrije verzen';
- geen normale **zinsbouw**, maar onvolledige en ongrammaticale zinnen;
- geen hoofdletters of interpunctie;
- alle **woorden** mogen gebruikt worden in deze poëzie (citaten, andere talen, reclameslogans...);
- de **emotie of gedachte** moet zo direct mogelijk geuit worden, zonder belemmeringen van het traditionele taalgebruik.

Voorbeeld: **Paul van Ostaïjen**

Periode 1: eerste bundel 'Music Hall'

Periode 2: bundel 'Het sienjaal' => **humanitair expressionisme** (geloof in broederlijkheid, eenheid onder de mensen; reactie op de gruwelen van WOI)

Periode 3: bundels zoals 'Bezette stad' => **typografisch expressionisme** (invloed van dadaïsme); zie 'Bedreigde stad' en 'Belgische zondag' (SB p. 118-119)

- Idee ritmische typografie: de combinatie van auditieve (ritmische) en visuele (typografische) elementen zorgt ervoor dat de poëzie kan doordringen tot in het onderbewuste van de lezer.

Periode 4: **poësie pure** (of organisch expressionisme); zie 'Alpejagerslied' (SB p. 120)

- Idee poësie pure: 'ik-loze' poëzie: Klank is belangrijker dan betekenis. Zoals in de muziek worden thema's herhaald, gevarieerd, uitgebreid en omgekeerd.

STAP 2. **Bedreigde stad van Paul van Ostaijen**, lees het gedicht en vorm een eerste indruk.

BEDREIGDE STAD

Visé marsj Luik mortieren

marsj mortieren

Puppchen Du bist mein Augenstirn

Puppchen, mein liebes Puppchen **Heil Dir im Siegerkranz**

défilé van één dag en één nacht door Brussel

A r m e e v o n K l u c k

jef jef jef 'ne Zeppelin

kruipt al gauw de kelder in

eins zwei eins zwei eins zwei eins zwei

Pruisies Pruisies

marsj mortieren

Wij staan mijn broer les hommes au balcon

het *flakkerend land*

de verre toren en *de laaiende brand*

de saKKaden van het vertraPte leger

de *Masochistesemarsj*

de d é b â c l e

STAP 3. **Bedreigde stad van Paul van Ostaijen.** Bekijk de eerste 4 min. van het leesatelier van deBuren via deze [link](#).

STAP 4. **Lees dit artikel (uit jullie werkboek) over de historische context van het gedicht.**

Oorlog en vlucht

De wereldoorlog had ook voor de familie van Ostaijen ingrijpende gevolgen. Op 3 augustus verklaarde Duitsland aan België de oorlog en één dag later trokken de Duitse troepen bij het Vierlandenpunt België binnen.

Naarmate de Duitse inval vorderde, trokken meer Belgische troepen zich terug op de stelling Antwerpen. Deze stelling bestond uit twee vestinggordels rondom de stad. Tussen deze twee gordels lag Hove, de woonplaats van van Ostaijen.

Aankankelijk concentreerden de Duitsers zich vooral op de inval in Frankrijk en lieten de Antwerpse sector met rust. In deze tijd werden twee Belgische uitvallen in de richting Brussel ondernomen. Die operaties waren uiteraard ook weer in Hove duidelijk merkbaar.

Ook heeft later een nachtelijke aftocht van een machtige Rode Kruiscolonne langs zijn huis diepe indruk op Paul van Ostaijen gemaakt.

Op 28 september begon de Duitse aanval op Antwerpen, die in drie fasen verliep. De tweede fase was de strijd in het open veld tussen de beide fortengordels, het gebied dus waar ook Hove in lag. In de nacht van donderdag 1 op vrijdag 2 oktober werd de kerk van Duffel, dat toen in niemandsland lag, door de Duitsers in brand geschoten.

Langzaam trokken de Belgische troepen, onder dekking van de Engelsen, zich uit het gebied tussen de forten terug en ook de burgerbevolking vluchtte.

Van Ostaijen schreef hierover: 'Zondag in den morgen, hoorden wij reeds de schrapnels over ons dorpken gillen. De meeste Hovenaars, ook de burgemeester, waren reeds vertrokken. In den middag gingen wij, mijn broeder en ik, ook heen.'

Nadat de broers van Ostaijen naar Antwerpen waren getrokken, zijn zij met hun ouders mee gevlucht naar Nederland.

Paul van Ostaijen.

(Vandekerckhove et al., 2012, p. 258)

STAP 5. Vul het **formulier** in over de kenmerken van het expressionisme en *De Bedreigde Stad* van Paul van Ostaijen. Gebruik deze [link](#).

Het formulier opent op **2 juni om 8:00 en sluit om 14:00**. Op Smartschool komen enkel punten voor inzet, niet je echte resultaat. **Vul het formulier dus eerlijk in!**

STAP 6. **Alpejagerslied van Paul van Ostaijen**, lees het gedicht en vorm een eerste indruk.

Voor E. du Perron

Een heer die de straat afdaald
een heer die de straat opklimt
twee heren die dalen en klimmen
dat is de ene heer daalt
en de andere heer klimt
vlak vóór de winkel van Hinderickx en Winderickx
vlak vóór de winkel van Hinderickx en Winderickx van de
beroemde hoedemakers
treffen zij elkaar
de ene heer neemt zijn hoge hoed in de rechterhand
de andere heer neemt zijn hoge hoed in de linkerhand
dan gaan de ene en de andere heer
de rechtse en de linkse de klimmende en de dalende
de rechtse die daalt
de linkse die klimt
dan gaan beide heren
elk met zijn hoge hoed zijn eigen hoge hoed zijn bloedeigen hoge
hoed
elkaar voorbij
vlak vóór de deur
van de winkel
van Hinderickx en Winderickx
van de beroemde hoedemakers
dan zetten beide heren
de rechtse en de linkse de klimmende en de dalende
eenmaal elkaar voorbij
hun hoge hoeden weer op het hoofd
men versta mij wel
elk zet zijn eigen hoed op het eigen hoofd
dat is hun recht
dat is het recht van deze beide heren

STAP 7. **Alpejagerslied van Paul van Ostaijen.** Bekijk een muzikale bewerking van de kunstacademie van Knokke-Heist via deze [link](#).

STAP 8. Vul het **formulier** in over de kenmerken van het Alpejagerslied via deze [link](#).

Het formulier opent op **2 juni om 8:00 en sluit om 14:00**. Op Smartschool komen enkel punten voor inzet, niet je echte resultaat. **Vul het formulier dus eerlijk in!**

STAP 9. TOEPASSING en CREATIEVE OPDRACHT

Paul van Ostaijen blijft veel kunstenaars inspireren. Na *De bezette stad*, nu *De besmette stad*.

9a. **Lees het** gedicht *De besmette stad* van Annelies Verbeke en Sanneke van Hassel via [deze link](#) en **selecteer twee passages** die indruk op je maken. Gebruik het knipprogramma en plak de passages in een nieuw document. Beschrijf ook waarom die passages je net aanspreken. (Uitleg = min. 50 woorden)

9b. **Schrijf nu zelf** een kort fragment in de stijl van *De besmette stad*. Schrijf dus een gedicht over de voorbije twee maanden. Gebruik min. 40 woorden. **Pas de kenmerken van het expressionisme toe en denk aan de typografie!**

Evaluatiecriteria /6

1. De leerling brengt duidelijk zijn/haar emotie of idee over.
2. De leerling heeft nagedacht over de typografie.
3. De leerling gebruikt een vrije vorm (i.t.t. een traditionele vorm - zie kenmerken voor uitleg).
4. De leerling gebruikt vrije zinsbouw (zie kenmerken voor uitleg).
5. De leerling maakt geen of vrij gebruik van hoofdletters en interpunctie.
6. De leerling maakt gebruik van een citaat, een slogan of een aantal woorden in een andere taal.

Bronvermelding

De Ridder, M. i.s.m. deBuren. (2020). Leesatelier Bezette stad, aflevering 2: Bedreigde stad. Geraadpleegd op 29 mei 2020, via <https://www.youtube.com/watch?v=psndlXBkt7E&t=194s>

Mussels, E., i.s.m. deKunstAcademie Knokke-Heist. (2010). Alpejagerslied. Geraadpleegd op 29 mei 2020, via <https://www.youtube.com/watch?v=UtXXUJJZsZM&t=152s>

Vandekerckhove, J. (Red.). (2012). Frappant Nederlands 5 Studieboek. Kalmthout: Uitgeverij Pelckmans.

Verbeke, A. & Van Hassel, S. (2020). De Besmette Stad. Geraadpleegd op 29 mei 2020, via https://www.de-lage-landen.com/article/de-besmette-stad-van-annelies-verbeke-en-sanneke-van-hassel?fbclid=IwAR1ifzNFTheg9ymmdsKBDhX0KDGIn_n74sUfHe5tUkQbBJ5sAN59RWUFNzM